

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/
2. Новиков А. М. Методология: [монография] / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М.: СИНТЕГ. – 663 с.
3. Петренко Л. М. Стан організаційно-педагогічного забезпечення дистанційного професійного навчання в професійно-технічних навчальних закладах / Петренко Л. М. / Современные достижения в науке и образовании : сб. тр. XII Междунар. науч. конф., 17-24 сент. 2017г., г. Нетания (Израиль). – Хмельницкий : ХНУ, 2017. – С. 139-136.
4. Пикельная В. С. Теоретические основы управления (школоведческий аспект): Метод. Пособие / Валерия Семеновна Пикельная. – М.: Высш. шк., 1990. – 175 с.
5. Прокоф'єв Є. Г. Організаційно-педагогічні засади загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання : автореф. ... дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Прокоф'єв Євген Геннадійович; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – 2011. – 21 с.
6. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE: Методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук // За ред. Ю. В. Триуса. – Черкаси. – 220 с.
7. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология / Людмила Дмитриевна Столяренко. – Ростов н/Д: Феникс, 2000. – 544 с. (Серия «Учебники и учебные пособия».
8. Moodle: веб-сайт / URL: <https://moodle.org/> (дата звернення: 11.02.2018).

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-50-156-160

УДК 377.1:685.34

Л.В.Сліпчишин, м.Львів, Україна / L. Slipchyshyn, Lviv, Ukraine
lida.slipchyshyn@gmail.com

ВИГОТОВЛЕННЯ СУВЕНІРНОЇ ПРОДУКЦІЇ УЧНЯМИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано участь учнів закладів професійно-технічної освіти у виготовленні виробів, які мають подарунковий характер і можуть використовуватись як сувеніри. Встановлено, що участь у професійно орієнтованій художньо-технічній творчості підвищує професійну майстерність, позитивно впливає на розвиток творчого потенціалу та сприяє соціалізації учнів через участь у таких заходах, як виставки, конкурси, майстер-класи, проекти. Наголошено на відмінності організації художньо-технічної творчості при підготовці фахівців художнього і нехудожнього профілів. Показано, що масштаб залучення учнів до цього виду творчості залежить від естетичного потенціалу професійної діяльності. Запропоновано класифікацію сувенірної продукції та виділено чинники впливу на зміни в їх асортименті. Виявлено, що найбільшою популярністю користуються сувеніри, в яких відображені регіональні особливості, які характерні для центрів народних промислів і ремесел. На основі моніторингу участі учнів закладів професійно-технічної освіти у виставках, фестивалях, конкурсах, майстер-класах виявлено особливості їх творчих здобутків, що дало можливість окреслити основні тенденції. Зроблено висновок щодо важливості та актуальності залучення майбутніх робітників до професійно орієнтованої творчості, для чого може бути використано виготовлення сувенірної продукції.

Ключові слова: художньо-технічна творчість, професія, сувенірні вироби, майбутній робітник, позаурочні заходи, заклад професійно-технічної освіти.

SOUVENIR'S PRODUCTION BY STUDENTS OF VOCATIONAL SCHOOLS

The article substantiates the participation of students of vocational education institutions in the manufacture of products that are gift-oriented and can be used as souvenirs. It is established that participation in professionally oriented artistic and technical creativity improves professional skills, positively influences the development of creative potential and promotes socialization of students through participation in such events as exhibitions, contests, master classes, projects. It is emphasized on the differences in the organization of artistic and technical creativity in the preparation of specialists in artistic and non-artistic profiles. It is shown that the scale of engagement of students with this type of creativity depends on the aesthetic potential of professional activity. The classification of souvenir products is offered and the factors of influence on changes in their assortment are highlighted. It is revealed that the most popular are souvenirs, which reflect the regional features that are characteristic of centers of folk crafts and crafts.

Basing on monitoring of the vocational education institutions students participation in exhibitions, festivals, contests, master classes, features of their creative achievements were revealed, which made it possible to outline the main tendencies. The conclusion is drawn about the importance and urgency of attracting future workers to professionally oriented creativity, for which the production of souvenir products can be used.

Key words: *artistic and technical creativity, profession, souvenirs, future worker, extra-curricular activities, vocational education institution.*

Постановка проблеми. Для виявлення і розвитку творчих здібностей учнів необхідною умовою є створення інтегрованого освітнього середовища, в якому вони можуть реалізувати власний потенціал на рівнях творчості та її екстеріоризації (на професійно-теоретичній, професійно-практичній підготовці та в гуртковій роботі). Участь учнів у творчій діяльності професійного спрямування має різну мотивацію. Інтерес до професійної творчості змушує учня шукати шляхи прикладання свого потенціалу і, залежно від змісту мотивів, він може впливати на власну соціальну спрямованість процесу творчості: творчість для себе; для себе і групи; для себе, групи та усіх інших. Психологічною основою такої мотивації є рівні пізнавальних потреб особистості: від інтересу через переконання до прагнення. Значущість результатів для майбутнього фахівця викликає в нього позитивні емоційні прояви, стимулює пізнавальні потреби, закладає фундамент майбутніх успіхів у професійній діяльності.

Якщо в закладі загальної середньої освіти ключовим предметом для реалізації творчої, проектної діяльності в технічному, художньо-технічному і художньому аспектах є «Технології», то в професійній підготовці майбутніх робітників цей процес більше переноситься на роботу після уроків, а також у заклад позашкільної освіти. Найбільш поширеними виробами, які виготовляються в шкільних майстернях, популярність яких практично не знижується, є сувеніри різного рівня складності. У закладах професійно-технічної освіти, де готують фахівців художнього профілю, значна кількість виробів навчально-виробничої діяльності має характер сувенірної продукції, а нехудожнього профілю – сувеніри виготовляють в умовах гуртка, адже вони користуються популярністю і знаходять своїх цінувальників. Проте досвід виготовлення сувенірної продукції в закладах професійно-технічної освіти достатньою мірою не висвітлений.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблеми розкриття творчих здібностей, реалізації творчого потенціалу, формування ключових і предметних компетентностей, прилучення до духовної спадщини молоді шкільного віку (в початковій, середній, профільній, спеціалізованій чи професійній освіті), були і є в центрі уваги багатьох науковців і практиків (Т.Божко, В.Бойчука, О.Биковської, В.Вдовиченка, А.Воловика, В.Воловика, О.Коберника, А.Коноваленка, Л.Оршанського, Б.Терещука, В.Тименка та інших). Їх праці надають нових імпульсів розвитку різним видам декоративно-ужиткового мистецтва, професійно орієнтованої творчості, сприяють підвищенню рівня художньо-естетичної культури. Вироби, що виготовляють учні, часто відповідають критеріям до сувенірної продукції. Наше дослідження виявило, що участь учнів закладів професійно-технічної освіти у виготовленні сувенірної продукції щороку зростає, демонструючи вищі рівні виконання і все нові творчі здобутки.

Метою статті є обґрунтувати участь учнів закладів професійно-технічної освіти у виготовленні сувенірної продукції, яка, з одного боку, сприяє реалізації творчого потенціалу, а, з другого боку, може бути професійно орієнтованою, що підвищує професійну майстерність майбутніх фахівців і готовність її творчо вдосконалювати.

Творча особистість визначається як суб'єкт творчих соціальних відносин і продуктивної творчої діяльності з притаманними їй розвиненими, системно пов'язаними творчими якостями, які забезпечують створення нових, суспільно значущих результатів [1; 2, с.144; 4, с.44-45]. Розвиток такої особистості, її творчих здібностей відбувається тоді, коли має місце творча спрямованість освітнього процесу під час і після уроків. З цією метою в закладах професійно-технічної освіти створюється система творчого ставлення до навчальної та навчально-професійної діяльності. Як показує практика, активність учнів зростає тоді, коли вони залучені до професійно орієнтованої творчості зокрема художньо-технічної творчості. У нашому дослідженні *художньо-технічна творчість* розглядається, як практична інтегрована діяльність, спрямована на виготовлення нового об'єкту, в якому доцільно поєднуються художній та технічний аспекти на основі інтеграції образного, візуального та раціонального мислення, ґрунтовних знань із різних сфер та розуміння механізмів їх взаємодії, враховуються художньо-естетичні критерії

під час вибору технологічних технік для його виготовлення. Якість виконання роботи визначається розвинутим конструктивним творчим мисленням і сформованістю художньо-естетичної та техніко-технологічної культури виконавця. Ця діяльність є малою творчістю, яка створює продукт робітничої праці як звичайну духовно-матеріальну цінність або розвиває і вдосконалює існуючі об'єкти, розробляє нові прийоми, способи, методи і засоби перетворювальної діяльності. Умови для розвитку художньо-технічної творчості в освітньому процесі закладу створюються для всього учнівського колективу, проте вибір є індивідуальним. Для нехудожніх професій розвиток художньо-технічної творчості найчастіше реалізується в умовах роботи предметного чи професійно орієнтованого гуртка.

Емоційні переживання людини формують стійкі емоційні ставлення до дійсності, тому кожна приємна згадка здатна позитивно вплинути на її життєвий тонус. Не дивно, що для підкріплення позитивного враження з'являється бажання щось виготовити, придбати або подарувати на згадку, тобто створити сувенір (з франц. *souvenir* – подарунок на згадку, або річ, пов'язана зі спогадами). Розглядаючи сувенір як об'єкт, можна виділити його різні аспекти: *психологічний* – зв'язок з особистістю, її емоційними враженнями, коли якість і рівень виконання не є визначальними; *економічний* – сувенір як виріб може (має) продаватись, але ціна змінюється залежно від масовості та рівня ексклюзивності; *культурологічний* – сувенір є частиною актуальної культури, який має шанси з часом перейти до розряду культурної спадщини, місце якої, в більшості випадків, у музеях і колекціях; *мистецький* – виріб, що відзначається високим художньо-естетичним виглядом і має автора, що підвищує його цінність і вартість; *географічний* – сувенір як виріб, виготовлення якого локалізується на певних територіях і який має певні особливості. Зазначене вище дає підстави стверджувати те, що сувеніри є важливою складовою культури народу, який через ці вироби демонструє свій креативний потенціал, свою індивідуальність і своєрідність.

Вироби, що виконують функцію сувеніру, можна поділити за використанням: на *ужиткові* (поряд з сувенірним характером враховується практичне значення) та *подарункові*. У свою чергу подарункові сувеніри поділяються на *звичайні*, *бізнес-сувеніри (брендові)* і *VIP-сувеніри (ексклюзивні)*. Творчий зміст сувенірів має нематеріальну природу і пов'язаний з філософією виробника або людини, яка внесла корективи у виріб, надаючи йому певного смислового навантаження. Якщо це смислове навантаження виходить за рамки предметної тотожності, зміст набуває метафоричного значення, здатного протриматись у такій якості тривалий час.

У торгівлі широко застосовується термін «галантерея» (від фр. *galanterie* — галантність, витонченість), що об'єднує широкий асортимент виробів масового споживання (для особистого вжитку, оздоблювання, побуту і т.д., серед яких є також вироби сувенірного характеру). Отже, виріб як сувенір повинен мати такі ознаки, як: *особливість* (з якої місцевості, країни, матеріалу і т.д.), *художньо-естетичне вирішення, оригінальність і невеликий розмір*. Характерною особливістю сувеніру є те, що його роль може виконати будь-який виріб, який володіє виділеними ознаками.

Оскільки сувенір є об'єктом торгівлі, для виробника важливо розуміти, які чинники впливають на його життєвий цикл. Як показує ретроспективний аналіз та аналіз сучасного ринку сувенірної продукції, найбільший вплив на зміну асортименту сувенірної продукції мають: технологічні зміни, смаки і потреби споживачів, цінності (суспільні, корпоративні, особистісні), масовість і цінова політика, культурно-освітній рівень споживачів, якісний рівень виконання. Індикатором змін, творчих знахідок і тенденцій у виробництві сувенірної продукції є виставки. На думку багатьох фахівців, виготовлення сувенірів є хорошим доповненням до основної діяльності, який не потребує великих фінансових витрат. А для багатьох видів діяльності є її складовою частиною. Також виробництво сувенірів є універсальним видом самозайнятості, про що свідчать успіхи виробів багатьох майстрів та авторських творчих майстерень. Якісні, ексклюзивні сувеніри продають переважно на виставках, організація яких потребує тривалої професійної підготовки, тому вони відбуваються періодично. Сувенірну продукцію також можна придбати в спеціалізованих магазинах, періодично та постійно діючих ярмарках, етнофестивалях, різноманітних святкових заходах. Через свою універсальність сувеніри є товаром, який можна придбати у різних місцях.

Сьогодні для виготовлення виробів сувенірного характеру застосовуються нові матеріали з кращими механічними і технологічними властивостями, що в багатьох випадках замінили деревину. Сучасні технології значно вплинули на галузь сувенірної продукції. Все більшу популярність отримують сувенірні вироби, виготовлені на 3D-обладнанні. Ці вироби унікальні, адже споживач бере

активну участь у їх виготовленні, одночасно знайомиться з сучасними технологіями [3]. У багатьох музеях світу пропонується така послуга, а особливо в тих, де значну частину відвідувачів становлять діти. Також популярними є майстер-класи, учасники яких власноручно виготовляють сувеніри. Участь у майстер-класі дає можливість молоді спробувати себе у певному виді творчості, а рівень результату може вплинути на вибір професії, чи принаймні виду гуртка.

Як показує проведене нами експертне опитування, серед різних видів сувенірів найбільшою популярністю користуються вироби, які відображають регіональні особливості. Це наводить на думку про важливість і актуальність для кожного регіону проведення роботи щодо знаходження цікавих і креативних ідей для виготовлення сувенірів. Найбільш бажаною ідеєю є така, яка започаткує регіональний бренд. У подальшому найбільш відомий регіональний бренд має шанс перейти в категорію загальнонаціонального. В Україні можна скласти мапу виготовлення сувенірної продукції з характерними регіональними особливостями. У більшості випадків ці місця збігаються з центрами народних промислів і ремесел: опішнянська і гаварецька кераміка, петриківський і яворівський розпис, гуцульська, поліська, чернігівська та яворівська різьба, глинянські, гуцульські та решетилівські килими, вишивки різних регіонів і т. д. Пропозиція таких сувенірних виробів зростає разом і з попитом, який створюють організовані та неорганізовані відвідувачі та туристи.

Активну участь у створенні сувенірної продукції завжди брали заклади професійно-технічної освіти, перш за все художнього профілю. У цьому процесі показовою є роль училищ, де готували фахівців для деревообробки.

У другій половині ХХ ст. у тих місцевостях, де є лісові масиви, місцеві лісгоспи, лісгоспази, промкомбінати, меблеві фабрики і навіть колгоспи створювали майстерні або цехи для виготовлення сувенірної продукції. Цехи створювались за розпорядженням Міністерства лісового господарства України, а керівництво художніми промислами здійснював інженер-інструктор. Спочатку ця продукція здебільшого відзначалася невисоким художнім рівнем і технікою виконання. Основна причина – серед робітників було мало тих, хто мав художню фахову підготовку. Ситуація змінилася з приходом творчої молоді випускників художніх училищ або нащадків відомих народних майстрів, які мали хороший художньо-естетичний смак і розумілися на традиціях краю і стилях. Обов'язком головного художника цеху було створення зразків виробів для наступного тиражування, одночасно він міг виготовляти індивідуальні художні твори – таці, тарілки, ужитково-декоративні предмети тощо [5, с.155]. Сувенір з дерева як виріб відзначається делікатністю форми та оздоблення. Естетичні вимоги до виконання сувенірів активізували роботу над удосконаленням інструментів і токарних верстатів для обробки деревини, дали поштовх до виникнення різних новацій, технічно нових художніх прийомів, що знайшло своє відображення в навчальних програмах, що, без сумніву, відобразилось на виробках.

В УРСР при Головторзі місцевої промисловості тривалий час працювала мережа магазинів подарунків (сувенірів), серед яких провідним був Київський магазин сувенірів, який належав Укрліспромсоюзу. З цими магазинами виробники уклали угоди на постачання сувенірної продукції. Серед виробників були і майстри-педагоги, які працювали в закладах професійно-технічної освіти. Відповідно до угод у ці магазини час від часу освітні заклади здавали на реалізацію вироби, виготовлені не лише педагогами, але й учнями [5, с.93]. Разом з переходом до ринкової економіки, проблемами населення економічного характеру зменшилось постачання продукцією цих магазинів, що призвело до їх поступового репрофілювання і зникнення. Виникла ситуація, коли автентичні вироби витісняються продукцією іноземного виробництва, але за нашими зразками. Найбільшими виробниками такої сувенірної продукції є Пакистан, Китай і Корея.

Залежно від профілю училища сувенірна продукція виготовляється в різних умовах: для художніх училищ характерно виготовлення виробів сувенірного характеру на виробничому навчанні, для інших – в умовах роботи гуртків. Незалежно від умов створення виробу, продукція сувенірного характеру повинна знайти свого споживача. Багаторічний моніторинг виставок, майстер-класів, форумів, фестивалів, оглядів-звітів, конкурсів, у яких щорічно беруть участь учні закладів професійно-технічної освіти, дає підстави для висновків щодо розвитку художньо-технічної творчості. 24 квітня 2018 р. у Львові відбувся перший в Україні Форум професійної освіти, на якому заклади обласної системи професійно-технічної освіти гідно репрезентували свої творчі здобутки, серед яких була значна кількість виробів сувенірного характеру.

Отже, на основі викладеного вище можна зробити такі **висновки**:

1. Професії, діяльність за якими має естетичний потенціал, тяжіють до інтеграції. У разі необхідності під час виробничого навчання виготовляються вироби сувенірною (подарунковою) характеру, наприклад: токар, що працює на деревообробному верстаті, має шанси займатися різьбою або розписом, де вихідна продукція – тарелі, свічники, балясини, ніжки і т.д.; вітражник – побутові прилади (світильники, настільні лампи), дрібні вітражні форми сувенірною характеру; електрозварник – різноманітні підставки, полицки, сувеніри; коваль – виготовляти малі художні вироби і т.д.

2. Спосіб виготовлення виробу наближений до професійних технологій (зварювання, паяння, фарбування, спікання, склеювання, кування і т.д.). З матеріалів для виробів переважає деревина, метал і текстиль.

3. Учні, що здобувають професії, діяльність за якими не має естетичного потенціалу, реалізують свій потяг до художньо-технічної творчості та потреби, і розкривають здібності в гуртковій роботі. Практичним результатом є виріб, тип якого вибирається гуртківцем переважно з особистісних міркувань. Основна вимога до гуртківця – вибрати рівень екстеріоризації і бажано той, що передбачає оприлюднення творчих робіт.

4. Потужним інструментом розвитку художньо-технічної творчості є інноваційні за суттю форми роботи: конкурси, виставки, майстер-класи, індивідуальні і колективні проекти, виготовлення виробів на замовлення, робота з музейними експонатами.

5. Репрезентація творчих робіт учнів закладів професійно-технічної освіти є важливою складовою профорієнтаційної роботи.

Список використаних джерел:

1. Вознюк О.В. Синергетична парадигма креативної педагогіки. *Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи*: монографія / за ред. Н.В. Гузій; МОН України, НПУ імені М.П.Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С.3-22.
2. Колесник Н. Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів початкової школи в умовах університетської педагогічної освіти. *Навчання і виховання обдарованої дитини* / НАПН України. 2013. Вип. 1. С.138-145.
3. Міжнародні виставки подарунків і товарів для дому ProMaisonShow Пост-реліз. URL: <<https://pem.com.ua/dlja-presi> (дата звернення: 15.04.2018).
4. Сисоєва С.О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури: монографія. Київ: ТОВ «Вид. підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. 404 с.
5. Сліпчишин Л. Яворівська художня школа: освітньо-мистецький аспект. Львів: Вид-во «Срібне слово», 2017. 240 с.